VALORI EDUCATIVE ALE NUNŢII NAŢIONALE

EDUCATIONAL VALUES OF NATIONAL WEDDING

Tatiana TUREAC,
doctorandă,
Universitatea de Stat din Tiraspol, Chișinău

Abstract: *Continuous valuing of the national and universal cultural heritage as well as interculturality determines human development in the society and provides a perpetual humanization and culturalization of the ethnic personality. Folk art values and their influence on the cultural, spiritual and moral-ethical formation of the human being in the society create the synthesis concept of popular pedagogy.*

Keywords*: value, education, wedding, habit, tradition.*

Transformările social-politice şi economice din ultimele decenii au produs modificări esenţiale şi în cultura spirituală. S-a format o nouă atitudine faţă de obiceiurile vechi. Unele au dispărut de la sine, ca fiind arhaice, altele şi-au schimbat forma şi conţinutul. Au apărut elemente noi. Totodată, nunta moldovenească a mai avut de suferit şi de pe urma unor «croitori». Scenariile alcătuite de dlor au dus la simplificarea uneia dintre cele mai frumoase tradiţii ale poporului.

Nunta, unul dintre cele mai importante evenimente din viaţa fiecărui om, e o manifestare de sărbătoare în care-şi găsesc reflectare diverse laturi ale modului de viaţă, concepţia poporului despre frumuseţe, fericire, calităţile personale ale omului, relaţiile dintre oameni. Ceremonialul de nuntă la români, aşa cum apare el descris în lucrările etnografilor şi folcloriştilor începând din secolul al XVIII-lea şi culminând cu voluminoasele monografii ale lui Simion FI. Marian şi ale Elenei Sevastos, de la sfârşitul secolului trecut, se prezintă ca una din manifestările folclorice cele mai complexe din viaţa satului.

În pofida unor varietăţi regionale şi a unor modificări suferite în timp, ritualul nupţial reprezintă un sistem semiotic relativ unitar, constituit dintr-o serie de elemente constante, care îi definesc specificul naţional, înscriindu-1, totodată, într-o tipologie a riturilor de trecere întâlnite deopotrivă în aria folclorică balcanică şi central europeană, precum şi în zone geografice şi culturale mai îndepărtate de noi în spaţiu şi în timp. Caracterul de sistem de semne al nunţii este dat de faptul că în scenariul nupţial nu există gesturi, acte, obiceiuri, cuvinte sau obiecte întâmplătoare, lipsite de o anumită semnificaţie, iar totalitatea sensurilor vehiculare prin aceste semne e modelabilă prin intermediul unei semiotici a opoziţiilor şi a reconcilierii sau depăşirii polarităţi lor.

Caracterul sincretic, complex şi polivalent al nunţii, considerată, pe drept cuvânt, *cea mai însemnată dintre manifestările noastre artistice populare* [7, p. 37], a fost determinat în primul rând, de importanţa, de multifuncţionalitatea şi vechimea acestui rit familial. În cultura tradiţională, nunta, pe lângă un rost social, economic, lu-

dic şi estetic, mai avea multiple implicaţii de ordin magico-simbolic, ceremonialul urmărea cosmicizarea actului întemeierii familiei şi punerea ei sub incidenţa legilor eterne ce guvernează întreaga fire. „Înţelesul originar al multor practici, scrie I. Şeuleanu, nu mai poate fi afirmat cu certitudine, ci numai presupus" [9, p. 61]. Ceremonialul nupţial absoarbe şi topeşte inedit aproape toate formele şi speciile artei populare: *muzica şi dansul, poezia şi spectacolul dramatic, genurile lirice şi epice, limbajul obiectelor, culorilor şi formelor geometrice.*

Pitorescul nunţii, aglomerarea mijloacelor de expresie sunt dictate, pe de o parte, de necesitatea asigurării unei note de inedit, prin fast şi spectacol, momentului celui mai important din viaţa a doi tineri, din existenţa a două familii pe cale de a se înrudi şi din viaţa colectivităţii săteşti.

Toate acţiunile implicate în scenariul nunţii, după părerea specialiştilor pot fi împărţite în trei grupe: riturile de trecere, ce marchează separarea de stadiul flăcău-fată şi încorporarea în noul stadiu de bărbat şi nevastă; riturile menite să asigure belşugul în gospodărie, fertilitatea şi mai cu seamă sporul la copii; riturile apotropaice, care au ca scop apărarea mirelui şi miresei de acţiunile nocive ale spiritelor vrăjmaşe [2, p. 426].

Folcloriştii români şi europeni au interpretat nunta din perspectiva riturilor de trecere, evidenţiind cele trei momente principale reflectate în practicile şi obiceiurile ceremoniale: preliminarii (practicile vizând ruperea cu etapa veche); liminarii (riturile trecerii propriuzise); postliminarii (obiceiurile menite să asigure încadrarea în noua stare). Tradiţional, obiceiurile legate de căsătorie, ca etapa existenţială, au ca obiectiv principal să asigure trecerea celor doi tineri de la starea de fată şi flăcău la categoria oamenilor maturi, a celor însuraţi [*Ibidem*, p. 54-55]. Împreună cu obiceiurile de naştere şi cele de înmormântare, datina nunţii marchează un moment extrem de important în traiectoria unei vieţi umane.

Dacă e să revenim la nunta clasică, un loc important, servind ca un simbol al căsătoriei, bunăstării, belşugului, fertilităţii, îl ocupă pâinea. Dimitrie Cantemir [4] atestă ziua cernutului, când „servitoarele şi alte femei din casă cern fainã pentru ospăţul de nuntă". Până nu demult „cernutul fainii" era răspândit în mai toate satele noastre. Iată cum avea loc acest obicei în satele de prin părţile Nisporenilor. Se trăgeau sitele miercuri seara înainte de nuntă. Femeile trebuiau să fie curate la port, dar şi la suflet, ca să crească pâinea bine. Doi copii, veri drepţi, un băiat şi o fată, cu amândoi părinţii erau chemaţi lângă o covată de copt pine. Apucau de sită şi cerneau fainã, după aceea luau bomboanele şi nucile din sită puse anume pentru dânşii. Femeile continuau rânduielile. Copiii erau mândri că au asistat, împreună cu cei mari, la o asemenea treabă. Semnificaţia obiceiului avea drept esenţă dorinţa ca tinerii căsătoriţi să trăiască în belşug şi în pereche până la adânci bătrâneţe. În alte părţi „tragerea sitelor" era însoţită de muzică şi de veselie, de un şir de obiceiuri cu caracter magic.

Pentru nuntă se coceau *jemne, colacul mirelui şi a miresei, colaci pentru nuni şi socri, pupăza, jemna îngemănată.* Rolul funcţional al pâinii dicta forma şi dimensiunile ei. Varietatea formelor era destul de bogată. În prezent, cel mai des, pâinea este coaptă la brutăriile din sat, ceea ce

duce la micşorarea varietăţilor tradiţionale, la dispariţia conţinutului simbolic. S-a păstrat doar valoarea estetică, pâinea fiind frumos şi bogat împodobită cu spice de grâu, hulubaşi, floricele din aluat. Incontestabil, astăzi avem din ce coace pâine şi brutăresele se străduiesc să facă colacii cât mai mari şi mai frumoşi. Pe de altă parte, gospodina cu nunta e scutită de o grijă aşa de mare cum este coptul pâinii. Tot mai des pe masă apare tortul. Dar să uităm formele vechi e păcat, deoarece ele exprimă concepţia poporului despre fericire. Deşi în prezent pâinea ritualică şi-a pierdut funcţia primară, ea se păstrează în unele sate ca semne distinctive, ca simboluri ale ceremonialului nupţial.

În unele sate s-au păstrat „prinsul nunilor" prin intermediul jemnei special coapte pentru acest act. S-a păstrat „schimbarea colacilor", care semnifică consimţământul tinerilor să se căsătorească. Schimbul are mai multe variante. După una din ele mireasa trebuie să fie foarte atentă, să nu dea colacul ei înainte de a-1 primi pe al mirelui. Druştele urmăresc ca nu cumva să fie furat colacul mirelui. Schimbul fiind făcut, înseamnă că mirele cu „oastea" lui sunt invitaţi să intre în casa miresei.

După tradiţie, colacul schimbat este frânt şi aruncat la lume, în cele patru zări, cu sensul de a asigura prosperitatea şi fecunditatea tinerei familii. Momentul acesta este însoţit de mare veselie. Fiecare încearcă să prindă măcar o bucăţică. Se crede că colacul le va aduce fetelor şi flăcăilor fericire, grăbindu-le căsătoria. În alte sate se rupe jemna miresei, care mai e numită şi colac sfînt. Există credinţa precum că o bucăţică de jemnă pusă în urechea vitei va contribui la vânzarea ei.

Jemna îngemănată reprezintă simbolica mirelui şi a miresei. Înainte de a fi date în cuptor, se anunţă, care e a mirelui şi care e a miresei. Se pune câte un fir de busuioc. Al cărui fir arde mai puţin, acela va trăi mai mult. În timpul mesei celei mari jemna stă pe masă în faţa mirilor. După nuntă o ascund în sofcă şi o mănâncă în doi. În aşa fel jemna serveşte ca simbol al căsătoriei şi ca o exprimare a consolidării juridice. La „înconjuratul mesei" mirele şi mireasa sărută jemnele de pe masă.

Pâinea ritualică însoţeşte orice acţiune a mirelui şi a miresei. Părinţii îi petrec şi îi întâmpină cu pâine, astfel blagoslovind căsătoria lor. La împodobirea miresei naşa trece deasupra capului pâinea de ritual, numită „pupăza". Acţiunea are un caracter magic şi înseamnă urare de belşug în casă. Aceeaşi semnificaţie o are şi ceremonia pâinii la „legătoarea miresei". Nunul trece deasupra tinerilor colacii primiţi de la socrii mici, în timp ce nunta dezleagă mireasa. Când mireasa pleacă din casa părintească, în urma ei se aruncă cu bucăţele de pâine şi sare să aibă belşug în toate. O bucăţică de pâine şi sare se pune şi la fundul vasului când se strâng banii.

Destul de veche la moldoveni e şi datina de a-i semăna pe cei tineri cu grâu. Ca şi stropirea cu apă semănatul e un ritual magic. Grâul trebuia să stimuleze procreaţia şi prosperitatea noii familii.

Alt obicei este „colacul", care se desfăşoară cam în felul următor. Se taie pâine, se toarnă vin cu zahăr. Nuna îi serveşte pe oaspeţi cu pâine înmuiată în vin dulce, iar vornicelul – cu vin. Acel care închină spune: „Să fiţi sănătoşi tinerilor".

Să fiţi buni ca pâinea, dulci ca mierea Şi vestiţi în toată lumea.

Folclorul nupţial apelează frecvent la imagini din lumea plantelor, suprasolicitând domeniul floral. Simbolurile florale gravitează atât în jurul sferei feminine, cât şi masculine *„Că acea frumoasă floare/Şi dulce mirositoare/De aici să o strămute,/Să o ia şi să o mute/ La curtea împărătească/ Unde locu-i să priască”*.

Oraţiile de nuntă scot în evidenţă însuşirile fizice ale mirelui, fiind comparat cu o floare, a cărei denumire ţine de genul masculin: *„Dacă ea n-a vrut să plece.../La curtea cu doru/Unde-i crai bujoru”; „Ţi-o dăm a fi nevastă/ La om bun şi norocos,/Ca un trandafir frumos”*. Oraţiile de nuntă recurg mai frecvent la asimilarea tinerilor cu doi pomi în floare: *„Le-a venit şi lor vremea de căsătorit/Ca la doi pomi de înflorit”* [8, p. 171]. Omologia cu bradul de la munte, se referă mai ales la mire: *„Că şi-a nostru bun fecior/ E-nalt şi dezmierdător/ Ca bradu de pe la munţi”*. Bradului îi revine un loc important în desfăşurarea ceremonialului nupţial. Împodobit cu panglici multicolore şi încărcat cu turte dulci, cu smochine, migdale şi nuci, bradul reprezintă pomul vieţii, semnificând belşug, rodnicia şi perenitatea. Acest brad se asociază cu mirele, având menirea să-i apropie pe cei doi tineri şi să stabilească legături cât mai trainice cu cele două case şi două familii pe cale de înrudire.

Alt ceremonial este jucatul zestrei miresei, care era unul din cele mai frumoase şi mai spectaculoase momente ale nunţii. Vorniceii atâta şi aşteptau – să fie poftiţi la scos zestrea. Muzicanţii cântau o melodie special pentru această ceremonie. Dar înainte de a scoate zestrea, mirele trebuia să plătească. Neamurile apropiate ale miresei şedeau pe zestre până ce mirele plătea cât cereau. Vorniceii, chiuind şi jucând, scoteau războaiele, lăicerele, ţolul, traistele, sacii, veretca, pernele, lada ori sofca.

Dansând, flăcăii dădeau zestrea femeilor din căruţă. Ele cântau, jucau, fiecare odor. După ce era scoasă toată zestrea, căruţa se pornea spre casa mirelui. Dacă fata avea mai multe odoare, atunci veneau mai multe căruţe. Se întâmpla ca mireasa să nu aibă prea multă zestre şi atunci flăcăii strigau:

„Toţi cu dansul prin ocol,
Că mireasa n-are ţol.
O să-i facă mirele
Când a tunde cîinele”.

Astfel era ironizată şi zestrea mirelui.

Se credea că zestrea nejucată nu va aduce nici un folos tinerilor gospodari. Cum să nu joace zestrea? Ce-o să zică lumea? Iar dacă era jucată, lumea avea ce spune: că tare vrednice au mai fost mireasa şi mama ei, de au ţesut atâtea odoare, de au brodat aşa de frumos prosoapele, năfrămiţele, băsmăluţele, pernele. Zestrea era supusă unui examen destul de serios din partea sătenilor. Era apreciată nu atât bogăţia, cât măiestria cu care era executată Zestrea de Casă. Jucatul zestrei se deosebea printr-un caracter emotiv, artistic, iar muzica, strigăturile, dansurile dinamizau acest ritual.

Spectacolul nunţii îi are în scenă pe miri, nuni, părinţi, neamuri, vornicei, druşte, conocari. Fiecare participant îşi are rolul său şi ştie când şi cum să-l joace. Oaspeţii sunt şi interpreţi, şi spectatori. Muzica, strigăturile creează o atmosferă de veselie şi voie bună, iar oraţiile nunţiale, precum ritualurile pâinii, prezintă originalitatea nunţii clasice moldoveneşti.

Cununia, fiind un moment foarte important, era foarte atent urmărită şi

observată de către toţi cei implicaţi în acest eveniment, pentru norocul şi reuşita drumului, pe care tinerii trebuiau să-l înceapă a-l parcurge împreună. Astfel, dacă la cununie îţi ieşea cineva cu cofa sau găleata goală, era un semn rău şi, pentru a-l compensa, sătenii ieşeau cu cofe şi găleţi pline cu apă, pe care le aruncau în faţa mirilor. În Moldova acest obicei mai există şi astăzi şi, în semn de recunoştinţă şi belşug, mirele sau naşul trebuie să arunce un ban în găleata care a fost răsturnată în calea lor. Dacă în timpul cununiei şi în toată perioada de pregătire a nunţii urlă câinele sau moare o vită din curte, e un semn rău şi nunta se opreşte sau se amână. Dacă splina animalelor tăiate pentru nuntă este plină, înseamnă că tinerii vor avea o viaţă bogată [3, p. 18].

Datina de a prezice soarta sau norocul celor ce urmau să se căsătorească a existat din cele mai îndepărtate timpuri şi se făcea de către bătrânele cele mai iscusite în *descântece şi vrăji.* Pentru a nu i se întâmpla nimic rău, înainte de a pleca la cununie, mireasa era descântată şi stropită cu apa în care se stingeau cărbunii, în moalele capului şi pe frunte.

Soarta celor ce trebuiau să se căsătorească urma să fie bună sau rea, după cum era prezisă de vreme: vremea ploioasă indica mană şi bogăţie, cerul senin şi vremea frumoasă indica o viaţă asemănătoare, iar viforul şi furtuna prezicea vifor şi furtună şi în viaţa celor care urmau să-şi unească destinele.

„Aşezatul reprezintă *înţelegerea părinţilor* celor doi miri şi consimţământul căsătoriei. Dacă unul dintre părinţi, mai cu seamă al fetei, nu este de acord cu respectiva căsătorie, atunci băiatul recurge la „furatul fetei" [3, p. 20].

Înţelegerea dintre miri şi părinţii acestora se concretizează prin logodna mirilor, la care participă preotul, rude şi prieteni apropiaţi. Logodna prevede schimbul de inel şi năframa, prin acest ritual fata fiind încredinţată mirelui. În perioada dintre logodnă şi cununie, feciorul trebuie să poarte năframa primită de la fată, iar fata inelul, *ca simbol al unirii şi credinţei nestrămutate.* Pentru a nu se răzgândi, perioada dintre încredinţare şi cununie este scurtă, doar de câteva săptămâni şi în această perioadă au loc pregătirile pentru nuntă, alegerea naşilor, vorniceilor, druştelor, bucătăreselor.

La români există şi un obicei aparte – *Iertăciunea*, care are o semnificaţie importantă în desfăşurarea ceremonialului nunţii.

Obiceiul iertăciunii cunoaşte numeroase variante, dar nota ei fundamentală, prin care consemnează plecarea tinerilor miri din casa părintească la cununie se păstrează pretutindeni. Textul iertăciunii este, de regulă, prolix, bogat în informaţii de tot felul, despre creaţia universului şi a omului, despre rosturile de viitor ale tinerilor miri. Din acest punct de vedere, considerăm că *Iertăciunea* de la părinţi a mirilor regrupează importante elemente din viaţa socială, vizând o ierarhie a valorilor morale, aşa cum s-au păstrat ele în decursul timpului.

Scopul ei final este acela de a întări sub aspect social şi umanist relaţiile de ordin moral dintre copii şi părinţi. La desfăşurarea ceremonialului în casa părintească asistă cele mai apropiate rude, apoi naşii, prietenii şi prietenele mirelui şi miresei. După ce mirii au ieşit din casă în curte, consemnează S.F.I. Marian, „se aşază pe un scaun acoperit cu un lăicer dinaintea casei, pe scaun se pun părinţii,

dinapoia lor stau în picioare fraţii şi neamurile, iar dinaintea lor în genunchi mireasa ţinând capul plecat spre răsărit" [6, p. 338]. Urmează iertăciunea luată de miri de la părinţi, pe care o spune vornicul sau starostele, în felul următor: „Ascultaţi cinstiţi nuntaşi/Şi cu toţi înprejuraşi!/Dar mai cu dinadinsul/Dumneavoastră părinţi,/ Care sunteţi rânduiţi/Ca şi pomii cei doriţi/Ce-şi dau roadă ramurilor/Din răcoarea rădăcinilor/C-această fiică smerită/Şi de d-voastră iubită/Se roagă cu mare smerenie/ Să-i daţi cuvântul de blagoslovenie" [5, p. 288]. Textul face o legătură între rosturile părinţilor, se consideră că părinţii care ajung să-şi vadă copii cerându-le iertăciune sunt părinţii care si-au împlinit misiunea lor în viaţă, şi ei pot fi fericiţi; şi mirii care vor deveni părinţi [l, p. 49].

Dar cu ce oare au greşit tinerii? De popor existenţa individuală este înţeleasă în totalitatea manifestărilor sale, cu întâmplările şi eşecurile ei, în situaţiile bune sau rele, care-o însoţesc. Nimeni nu se poate sustrage greşelilor. Cu atât mai mult cei care cresc în preajma părinţilor, copiii, fără experienţa şi cunoaşterea deplină a tuturor lucrurilor. Dezlegarea copiilor de greşelile săvârşite nu e doar un act simbolic, ci unul cu profunde semnificaţii morale, respectiv de purificare sufletească. Concomitent cu actul dezlegării are loc conştientizarea răspunderilor morale ce le revin tinerilor miri, motive pentru care în dimineaţa zilei de cununie vornicul cheamă pe tata şi mama mirelui, le vorbeşte în numele mirelui care acum iese de sub protecţia lor şi le mulţumeşte pentru purtarea de grijă, pentru creşterea ce i-au dat-o. La sfârşitul acestui moment, mirele sărută mâinile părinţilor, iar aceştia îl strâng la piept, „îl sărută şi, binecuvîntîndu-1, îi doresc ca toate să fie într-un ceas cu noroc, să aibă viaţă îndelungată şi fericire" [6, p. 397].

Plin de farmec şi de maxim interes era şi încă mai este *„gătitul miresei",* adică punerea hobotului (voalului) de către naşă şi druşte. Vornicul principal, cu două crenguţe, joacă voalul peste capetele tuturor fetelor nemăritate, participante la eveniment. După rostirea unor *cuvinte pline de simboluri,* voalul se aşează deasupra capului miresei, care este aşezată pe o pernă, deasupra unui scaun, în faţa unei oglinzi. În timp ce naşa învolează mireasa, lăutarii cântă cântece pline de mesaj: „Ia-ţi mireasă ziua bună,/ De la tată de la mumă,/De la fraţi, de la surori,/De la grădina cu flori". În tot acest timp, miresele plâng, regretând anii frumoşi şi fără de griji ai copilăriei [3].

Aşteptată de către toţi tinerii, hora miresei, purtată cu trei paşi înainte şi trei înapoi, adună fete şi feciori, care se prind de mâini şi se rotesc într-un cerc mare, prilej în care druştele pun florile şi năframele în pieptul nuntaşilor. După respectarea tuturor obiceiurilor, întreg alaiul porneşte spre biserică, unde are loc cununia. În alaiul de nuntă nelipsiţi sunt mirii, naşii, vorniceii, druştele şi nuntaşii. În faţa alaiului merg făcliile, lumânările frumos împodobite. În timpul cununiei lumânările sunt ţinute de către naşi şi sunt *considerate mărturii ale unirii celor doi* tineri în faţa lui Dumnezeu. În biserică mirele stă, de fiecare dată, în dreapta miresei, naşul lângă mire, naşa lângă mireasă, iar în spatele mirilor stau părinţii şi întreg alaiul de nuntaşi.

Din punct de vedere religios, cununia este o taină. În biserică, prin intermediul preotului, tinerii care se unesc liber şi de voie bună în căsăto-

rie primesc Harul Duhului Sfânt: Se cunună robul lui Dumnezeu (N), cu roaba lui Dumnezeu (N), în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh Amin (Slujba Sfintei cununii). Cununia este semnul măririi şi al cinstei: Doamne, Dumnezeul nostru, cu mărire şi cu cinste încununează-i pe dânşii. Unirea tinerilor prin căsătorie este asemănată cu o coroană, iar coroana este simbolul demnităţii, cinstei şi mândriei. Prin intermediul cununiei, drumul vieţii conjugale este plasat pe axa eternităţii; prinşi de mână, împreună cu preotul şi cu naşii, mirii înconjoară tetrapodul de trei ori, dănţuind în numele lui Isaia. Din acest moment, mersul lor comun este asemănător unei roţi, care se învârte în jurul axei nemişcate. Degustarea vinului din cupă sau paharul comun, oferit de către preot în timpul cununiei, simbolizează dulceaţa dragostei şi a bucuriei ce o vor împărtăşi împreună. După ce cununia a fost oficiată de către preot, întreg alaiul de nuntă se prinde în hora din faţa bisericii, alături de cei doi miri, de naşi, druşte şi vornicei. La întoarcerea de la cununie nuntaşii se pun pe joc, se ospătează din bucate special pregătite de bucătărese, întreaga seară se cinsteşte, se chiuie şi se rostesc strigături pline de simboluri.

Numeroase sunt obiceiurile moştenite de la străbuni, pe care mirii trebuie să le respecte cu stricteţe, dacă doresc să aibă o căsnicie fără de probleme. Tradiţia românească prevede ca, în drum spre biserică, mireasa să nu întoarcă capul înapoi, să nu-i pară rău că se căsătoreşte, la întoarcerea de la cununie mirele trebuie să meargă împreună cu mireasa şi să nu se dezlipească de ea, pentru a nu se despărţi niciodată, dacă în drum sau în timpul cununiei se rupe o lumânare, e semn că acela va muri mai repede. Cununile, de cad de pe capul mirilor, e semn că acea căsnicie se va destrăma.

Referinţe bibliografice

1. Baciu, S., *Perspective curriculare etnopedagogice, în căutarea valorilor uitate*, Chişinău, Editura Univers pedagogic, 2007.
2. Bîrlea O., Studii de folclor şi literatură, 1956.
3. Carp Monica D., *Căsătoria și cununia în tradiția populară și pictura naivă românească,* în: Buletin Ştiinţific Revista de Etnografie Ştiinţele Naturii şi Muzeologie, vol. 13(26), Chişinău, 2010, pp. 202-209.
4. Cantemir D., *Descrierea Moldovei*, Chişinău, Editura Hyperion, 1992.
5. Dima, Al., *Arta populară şi relaţiile ei*, Bucureşti, Minerva, 1971.
6. Marian, S. F., *Nunta la români.* Studiu istorico-etnografic comparativ, Bucureşti, Ediţiunea Academiei Române, Tipografia *Carol Göbl*, 1890, VI+856 p.
7. Pop M., *Obiceiuri tradiţionale româneşti*, Bucureşti, Editura Univers, 1999.
8. Sevastos E., *Nunta la Români*, Bucureşti, Ediţiunea Academiei Române, 1889, 406 p.
9. Şeuleanu I., *Poezia populară de nuntă*, Editura Minerva, Bucureşti, 1985.